

Dynamisk företagsamhet förutsätter hyggliga vinster

Bacon och Eltis' analys av Storbritanniens problem är en kompetent tillämpning av traditionell ekonomisk teori med utgångspunkt från faktoravkastning (låga och sjunkande nettovinster) och efterfrågestruktur (svaga investeringar och svag produktionsutveckling, dvs låg efterfrågan på produktionsfaktorer från den privata sektorns sida, i kombination med ett kraftigt "sug" av resurser till den offentliga sektorn). Sannolikt har Bacon och Eltis satt fingret på ett par viktiga punkter när man skall söka förklara Storbritanniens ekonomiska tillbakagång. Eftersom analysen bygger på storheter såsom relativpriser, faktoravkastning och efterfrågesammansättning ser jag emellertid inte någon anledning till att sätta etiketten "strukturellistisk" på deras förklaringar. Det är fråga om traditionell ekonomisk analys i termer av relativpriser, räntabilitet och efterfrågan.

Vad de kanske har förklarat mindre bra är varför en ganska likartad utveckling i vissa andra länder (ännu) inte har skapat samma svåra problem där. Deras svar är kanske att samma kombination av kraftigt sjunkande vinster och ex-

tremt starkt sug av resurser till den offentliga sektorn måhända inte har inträffat i särskilt många länder. (Uruguay var dock förmodligen pionjär i båda dessa avseenden.) Likaså förklarar de egentligen inte varför den diskuterade utvecklingen av vinster och efterfrågan har varit mera extrem i Storbritannien än i många andra länder.

Enligt min mening föreligger det emellertid också åtminstone en *möjlighet* att särskilda omständigheter i det brittiska samhället har spelat en roll både när det gäller vinstnedpressningen och den ogynnsamma utvecklingen av investeringar och produktion — såsom inställningen till manuellt arbete och industriellt företagande; kvalifikationerna hos företagsledning och fackföreningsledare; arbetarklassens dåliga integration på olika nivåer i samhället osv.

Vad jag emellertid särskilt skulle vilja betona är den i dagens västerländska samhällen ganska *allmänna* tendensen till att lönsamheten i den privata sektorn å ena sidan är för låg för god selsättning och snabb tillväxt och å andra sidan för hög för att ideologiska mål beträffande inkomstfördelningen skall tillfredsställas. Detta är naturligtvis en på sikt svårhanterlig situation, vilket också de brittiska erfarenheterna visar.

Det är naturligtvis möjligt att, åtminstone till en tid, upprätthålla den totala investeringsnivån i marknadssektorn genom stora offentliga investeringar i tillverkningsindustrin, en riklig tilldelning av långa krediter från staten och en kraftig ökning av olika slag av selektiva subventioner till privata företag. Detta är emellertid inte någon effektiv långsiktig lösning om vi vill behålla en stor

Professor ASSAR LINDBECK är chef för Institutet för internationell ekonomi, Stockholms universitet. Lindbeck har arbetat över ett brett fält inom nationalekonomin med tonvikt på penningteorin. För närvarande forskar han inom internationell penningteori och ekonomiska system.

och dynamisk privat företagssektor.

Privata företag, i synnerhet de som inte får stora subventioner, fortsätter inte att investera ”i oändlighet” vid låga vinster och sjunkande solvens (fallande kvot mellan eget och främmande kapital). En politik av detta slag skulle också leda till en koncentration av företagsstrukturen inom näringslivet till godtyckligt utvalda sektorer och företag — på bekostnad av de små, nya och förnyande företag som tidigare spelat en så viktig roll när det gäller innovationer och flexibilitet i näringslivet. Ett annat resultat av en politik av detta slag skulle naturligtvis bli en koncentration av ekonomisk och politisk makt till en liten klass statstjänstemän och politiker med minimal kompetens att sköta företag, bland annat eftersom de inte rekryterats efter sådana kompetenskriterier.

Det enda livsdugliga alternativet till en starkt centraldirigerad blandekonomi (som i Tyskland under trettioalet) eller ett mera renodlat statskapitalistiskt system (såsom i dagens Östeuropa och Sovjet) är, såvitt jag förstår, att acceptera en något högre nettovinstnivå än den som har förelegat i Storbritannien under senare år. En sådan situation skulle kanske vara politiskt acceptabel om aktiekapitalet *sprids* i samhället, så att stora medborgargrupper, individuellt eller kollektivt, kan delta i aktieägandet. Om sådana förändringar i ägarstrukturen skulle komma att genomföras i kollektiva snarare än i individuella former, är det förmodligen avgörande för det pluralistiska samhällets överlevnad att

man väljer *decentraliserade former* av kollektivt ägande inom ramen för en fungerande kapitalmarknad — med *ett stort antal fristående* kapitalmarknads- och aktiefonder som sköts av representanter för breda medborgargrupper. När jag talar om ”aktiespridning” menar jag alltså just *spridning*, och inte en ny och mera långtgående koncentration av aktieägande till någon ny grupp av enskilda individer eller organisationer, såsom stat eller fackförbund.

Bacon och Eltis påstående att de problem som anfäktar Storbritannien skulle lysa med sin frånvaro i Sverige är knappast korrekt. En utveckling längs samma linjer, om än mindre drastisk, ägde rum i Sverige under andra hälften av sextioalet. Några av skälen till att följderna för den svenska ekonomin var mindre förödande på kort sikt, var förmodligen att nedgången i de privata företagens vinster kanske var mindre drastisk, att den långa kreditmarknaden samtidigt expanderade (delvis genom AP-fondernas obligationsköp) och att en återgång till högre vinster skedde under första halvan av sjuttioalet — en utveckling som dock vänt 1975—76. I motsats till vad Bacon och Eltis tycks föreställa sig har naturligtvis något system med statlig investeringsstyrning å la Tony Benn inte skapats i Sverige. Investeringsverksamheten i Sverige sker fortfarande (tack och lov!) i huvudsak ”genom marknader” — dvs via beslut inom enskilda företag, verkamma i hård (internationell) konkurrens.